מגנזי המלך

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

פרשת וישלח תשפ"ב לפ"ק
| גליון כ"א |

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק הרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע

יומא דהילולא קדישא י"ט כסלו

די וואך (י"ט כסלו) איז דער יארצייט פונעם רבי ר' בער (המגיד הק' ממעזריטש ז"ל), מיינע קינדער זענען אייניקלעך פונעם רבי ר' בער.[1]

מ'זאגט נאך אז ביים רבי ר' בער - אלץ קינד - איז געווען א שריפה אין שטוב, און ס'איז פארברענגט געווארן זאכן, די מוטער איז געווען זייער צוטראגן, האט ער עפרעגט וואס ביזסטו אזוי צוטראגן, האט זי געזאגט אז צווישן די זאכן וואס איז פארברענט געווארן האט זי געהאט א יחוס ברייוו [עד רבי יוחנן הסנדלר] און ס'איז פארברענט געווארן, האט ער איר בארוהיגט אז ער וועט אנהויבן פריש (דהיינו שממנו יתחיל יחוס חדש), און פונעם מגיד האט זיך טאקע אנגעהויבן א פרישע יחוס.

*

דער מעזריטשער מגיד איז געווען א תלמיד פונעם בעל שם טוב, מ'זאגט נאך אז דער בעש"ט הק' האט געזאגט אז ער געבט איבער פארן רבי ר' בער, אזוי ווי דער אר"י הק' האט איבער געגעבן פאר רבי חיים וויטאל.[2]

דער מגיד איז קודם געווען א מתנגד, מ'האט אים געבעטן אז ער זאל פארן צום בעל שם הק', און ער האט נישט געוואלט, ער האט געזאגט אז עס איז א וויטער וועג, ס'איז אסאך צייט, און עס איז ביטול תורה, ביז איינמאל איז דער מגיד קראנק געווארן, און איינער פון די תלמידי בעל שם הק' איז אדורך געפארן זיין שטאט, האט ער געזאגט אז אויב ער וויל געזונט ווערן זאל ער פארן צום בעל שם הק', איז ער געפארן קיין מעזיבוש.

ווען ער איז דארט געווען, האט ער געשמועסט מיטן בעל שם הק' אין לערנען, און דער מגיד האט אים נישט פארשטאנען א געוויסע ענין, פאר דער מגיד איז אהיים געפארן איז ער אריין זיך געזעגענען, האט אים דער בעל שם הק' געפרעגט צי ער קען לערנען, האט ער געזאגט אז ער קען לערנען, האט אים דער בעל שם הק' געפרעגט צו ער קען חכמת הנסתר, און דער בעל שם הק' האט אים געפרעגט צי ער קען א געוויסע ענין, האט ער געזאגט יא, האט אים דער בעל שם הק' געפרעגט פשט אין דער ענין, האט ער געזאגט א פשט, האט דער בעל שם הק' געזאגט אז ער מיינט אז ער זאל עס נאך אמאל קוקן, האט דער מגיד איבער געקוקט דעם ענין, און ער איז צוריק געקומען צום בעל שם הק' ואגן אז ס'איז יא א גוטע פשט, האט אים דער בעל שם הק' געזאגט יא, אבער עס איז כגוף בלא נשמה.

האט אים דער בעל שם הק' געזאגט איך וועל דיר זאגן פשט, האט דער בעש"ט הק' אנגעהויבן זאגן פשט און עס איז אראפ געקומען א פייער פון הימל, ער האט אים געעפנט א קוואל פון מעיין טהור, עס האט איהם זייער איבער געגומען, דער מגיד איז שוין דארט געבליבן, ער איז שוין מער נישט אוועק געפארן פון דארט.

*

דער בעש"ט האט געהייסן אז ער זאל איבער נעמען לאחר פטירתו. אפילו ער האט געהאט א הייליג זון. אבער דער בעל שם הק' האט געזאגט אז דער רבי ר' בער זאל איבער נעמען. און רובם ככולם פון די תלמידים פונעם בעש"ט האבן זיך אונטער געווארפען אונטער אים.

די גרויסע קדושה פון מגיד קען מען דאס נישט פארשטעלן, ער האט געשאקעלט אלע עולמות, ער האט געהאט א חבריא, אזעלכע הייליגע תלמידים וואס ער האט אוועק געשטעלט, צווישען זיי איז געווען דער רבי ר' אלימלך, דער רבי ר' זושא, דער קדושת לוי, דער תניא - ער איז שוין געווען מער פון די יונגערע תלמידים - רבי מענדעלע וויטעבסקער, רבי אהרן קארלינער, רבי ר' שמעלקא פון ניקלשבורג, דער הפלאה.

*

דער רבי ר' בער איז נישט געווען מנהיג צו לאנג, ווייל דער בעש"ט איז אוועק שבועות תק"כ, און ער איז אוועק י"ט כסלו תקל"ג, דאס קומט אויס צוועלעף אהאלב יאר, ניטאמאל קיין דרייצען יאר - ער איז טאקע געווען א תלמיד פונעם בעש"ט, אבער ס'איז דא וואס זאגן אז אין יארן איז ער געווען עלטער פונעם בעש"ט הק'.

*

דער מגיד האט פארשפרייט חסידות. ער האט דאך געוואוינט אין מעזריטש, מעזריטש איז אין אוקרייניע נעבן וויס-רוסלאנד, וויס-רוסלאנד איז נעבן ליטא, וויטעפסק, דארט וואו רבי מענדלע וויטעפסקער האט געוואוינט איז אין וויס-רוסלאנד, פינסק איז אויך אין יענע געגענט.

דער קדושת לוי איז געווען אין פינסק מען האט אים ארויס געווארפן,[3] פון דארט האט זיך חסידות אנגעהויבן צו פארשפרייטן.

---

1 כי חותנו רבינו ה"ה האדמו"ר מוויזשניץ זצ"ל מתייחס אחריו, וזהו סדר היחוס, האדמו"ר האמרי חיים ז"ל, בנו של הרה"ק האהבת ישראל ז"ל, בנו של הרה"ק האמרי ברוך ז"ל, בנו של הרה"ק הצמח צדיק ז"ל, חתנו של הרה"ק מריזשין ז"ל, בנו של הרה"ק ר' שלום שכנא מפרוהביטש ז"ל, בנו של הרה"ק ר' אברהם המלאך ז"ל, בנו של הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

2 אגב, עיין בס' שמועות וסיפורים (אות כ"ה) פע"א כשנכנס הצמח צדק לביהמ"ד לומר דא"ח, ניגש אל השולחן ואמר, הבעש"ט היה גבוה במעלה מהאריז"ל, והמגיד ממעזריטש תלמידו היה גבוה מרבי חיים ויטאל תלמיד האריז"ל, כי עם האריז"ל למד אליהו הנביא שהוא מלאך, ועם הבעש"ט למד אחי" השילוני שהוא נשמה, ונשמה גבוהה במעלה ממלאך, ואחר הקדמה זו התחיל לומר הדרוש דא"ח.

3 הרה"ק מבארדיטשוב נבחר מקודם בשנת תקכ"א לרב ואב"ד בריטשוואעהל למלא מקומו של הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע שעבר אז לכהן בתור רב העיר

בימיו האט זיך דאס טאקע שטארק צושפרייט, ער איינס האט געהאט א גרויסע קדושה, און די [כה של] הייליגע תלמידים, זיי האבן שטארק משפיע געווען אין ליטא.

ער האט צושיקט די תלמידים זיי זאלן גיין איבעראל, זיך צושפרייטן, יעדער זאל גיין אויף א מקום. ער האט געזארגט מ׳זאל צושפרייטן חסידות איבעראל, ימה צפונה נגבה תימנה, בכוונה האט ער זיי אוועק געשיקט, בימיו איז טאקע געווען אזוי, ס׳האט געכאפט [אש החסידות]... נישט אומזיסט איז געווען אזא התנגדות, ווייל זיי האבן געזען אז ס׳האט אנגעהויבן צו ברענען.

אין ווילנא איז געווען א חסידישער קלויז מיט חסידים.

דער רבי ר׳ מענדעלע וויטעפסקער, ער איז נישט געווען פון ליטא, און ער האט אים געשיקט אהין (למחוז ריישן). רבי אהרן הגדול האט ער געשיקט קיין קארלין, דאס איז ליטא, וויים רוסלאנד.[4]

ער האט געשיקט קיין דייטשלאנד אויך, און ס׳האט נישט געכאפט, ער האט געשיקט דעם הפלאה ביז פראנקפורט קיין דייטשלאנד און אויך זיין ברודער דער רבי ר׳ שמעלקא האט ער געשיקט פארשפרייטן חסידות. דארט האט ער אבער נישט פארשפרייט חסידות.

אין גאליציע האט מען געוויזן - אזוי איז געווען ביי זיי מקובל - אז דער רבי ר׳ אלימלך און דער רבי ר׳ זושא זענען געגאנגען, און זענען געגאנגען אין גאליציע, און זיי האבן שוין געוואלט גיין קיין דייטשלאנד אויך, נאר זיי האבן זיך צוריק געקערט, אבער מ׳האט געווען ביז וואו זיי זענען געגאנגען איז געווען חסידיש, אין גאליציע זענען זיי געגאנגען ביז אושפיצין, ס׳איז נישט ווייט פון צאנז, דארט איז דא ביאלע-בילין, אזוי הייסט דאס פלאץ, און ס׳איז געווען א בריק, און דארט האבן זיי זיך אפגעשטעלט, און זיי זענען נישט אריבער דעם בריק, מיט יארן שפעטער - הונדערט יאר שפעטער - האט מען דערקענט א חילוק,[5] ביז צו די בריק איז געווען חסידיש, און די אנדערע זייט - ס׳איז ממש בשכינות - איז נישט געווען חסידיש.

אושפיצין - וואו רבי אלעזר אושפיצינער האט געוואוינט - איז געווען חסידיש, דאס איז אוישוויץ נעבעך... ביאלע בילין איז נעבן אושפיצין, ביז דארט זענען זיי געגאנגען.

די וועלט זאגט אז דער ס״מ האט געזאגט אז ער וועט זיי נישט לאזן אריבער גיין. ער האט זיך איינגע׳טענה׳ט מיט זיי, און דער מציאות איז געווען, אז ביז וואו זיי זענען געגאנגען איז געווען חסידיש.[6]

*

דער תניא איז געווען א תלמיד פונעם גרויסן מגיד, דער מגיד האט אים געהייסן ער זאל מאכן א שולחן ערוך, איינס פון די זאכן וואס מ׳האט בארעדט די חסידים דעמאלטס אז זיי זענען עובר אויפן שולחן ערוך, אז זיי האלטן נישט איין און זיי זענען מקיל אויפן שולחן ערוך, האט ער אים געהייסן מאכן א שולחן ערוך אז מ׳זאל זעהן אז די חסידים זענען נישט מקיל אויפן שולחן ערוך, דעמאלטס האט ער געמאכט דעם שו״ע הרב.

*

דער מגיד (הרה״ק הרבי ר׳ בער ממעזריטש ז״ל) האט געשיקט די תלמידים צום גר״א וועז ס׳איז געווען די מחלוקה (ורצה המגיד הק׳ למנוע מהמתנגדים שלא יעשו ח... נגד החסידים) - רבי מענדעלע וויטעבסקער האט ער געשיקט - איז מען געפארן קיין ווילנא, און דער גר״א האט געהאט א ספק צי ער זאל זיי אויפנעמען, און דער חיי אדם איז געווען א תלמיד פונעם גר״א, האט ער געזאגט פאר׳ן גר״א ׳אסור להסתכל....׳ און וועגן דעם האט ער איהם נישט אויפגענומען.

די חסידים זענען געווען ברוגז אויפן חיי אדם, זיי האבן געהאלטן אז וועז גר״א נעמט וועז יא אויף, און ער וואלט זיך געטראפן מיט חסידים און געריידט מיט זיי, וואלט ער געזעהן אז חסידים זענען נישט אזוי געפערליך, און די מחלוקה וואלט נישט געווען, אזוי איז געווען נעבעך א ביטערע מחלוקה.

וואס איז געווען די מחלוקה, צי מען זאל דאווענען מיט א גארטל? צי מען זאל גיין אין מקוה? צי מען זאל זאגן הודו פאר ברוך שאמר? אמת דאס איז איך געווען, עס האט זיך געטון צו מען זאל זאגן ׳נקדישך׳ אדער ׳נקדש׳, צי מען זאל זאגן ׳ויצמח פורקניה׳, אבער די עיקר מחלוקה איז געווען איבער די חלפים. ביז דעמאלטס איז א חלף געווען אדער חד אדער חלק, אמאל זענען די מעסערס געווען פיר עקיג און מען פלעגט דאס שארפן נאר פון איין זייט, דער מגיד האט איינגעפירט אז עס זאל זיין חד וחלק, דאס הייסט אז מען זאל דאס שארפן פון ביידע זייטן. עס האט גהייסן ׳חלפים מלוטשים׳ געשלייפטע מעסערס.[7]

שינאווא, והרה״ק מבאהרדיטשוב התחיל להפיץ תורת החסידות, וסבל רדיפות גדולות מבני העיר, עד שהוכרח לברוח ביום הושענא רבא מן העיר, והגיע לביהמ״ד של המגיד הק׳ מקאזניץ כשהד׳ מינים בידיו הק׳.

ובשנת תקכ״ה הוכתר להכן בהעיר ושעליחוב, אך גם שם סבל צרות רבות מאנשי העיר שהתנגדו לדרך החסידות, ועי״ כאגרת הקודש שבסוף ספה״ק נועם אלימלך וכותב שם בנו הרה״ק רבי אלעזר מליזענסק בזה״ל: ״בנידון המחלוקת שנתעורר בעוונותינו הרבים על הרב האי גאון החסיד המפורסם האב״ד דק״ק זעלחאב נ״ע... אאמו״ו נ״ע אמר שהגזירה הזאת (עי״ש מקודם) בוודאי לא היה כח בידם לגזור, כי אם מחמת הקטטות שהי׳ על הצדיקים והדפיסו אגרות מכוערים. ואף בעת ששולחים אגרות ההם אהובי אחי מנע עצמך מלהסתכל בו, כי כך אמר אאמו״ו נ״ע כי מי שמסתכל בו, ומשמח בו, לא יזכה לראות בנחמת ציון ושמחת לויתן ובחופת הצדיקים״ עכל״ק.

ואחר ו׳ שנים עבר לכהן ברבנות העיר פינסק, אך גם שם לא שקטו ולא נחו מתנגדיו, עד שפע״א בהיותו חוסה בצל רבו הק׳ בעיר ראוונע, הגיע שמועה לאזנו שבזזו את כל רכושו, וביזו את בני ביתו בצורה נוראה.

ובר״ח סיון שנת תקמ״ה נתקבל לאב״ד באהרדיטשוב ושם ישב על המנוחה ועל הנחלה עד הסתלקותו לגנ״ע.

4 עיין בקובץ בית אהרן וישראל (גליון מ״ח עמ׳ ק״מ) מתואר בתוה״ד, ששלא עבר זמן רב מאז הגיע רבי אהרן הגדול אל מרן המגיד זיע״א, וכבר בשנת תקכ״ה הטיל עליו רבו את הקמת בית המדרש לחסידות בעיר קארלין, והפצת תורתה ברחבי ליטא.

ומביא בשם בעל שומר אמונים ז״ל ״בעת שרבינו המגיד הגדול ממעזריטש פקד על תלמידו רבינו רבי אהרן הגדול מקארלין לנסוע לעיר קארלין הסמוכה לפינסק ולהפיץ בליטא את תורת החסידות, זלגו עיניו של מרן הר״א הגדול דמעות, כי ידע מרן שעיר פינסק היא מבצר ומקור להמתנגדים, ויען לו המגיד ממעזריטש כשבאה פקודה לגענרל לכבוש מבצר אפילו תהיה הכי חזקה הוא ממלא תפקידו בנאמנות״, עי״ש באריכות גודל פעולותיו וגודל ההתנגדות שהי׳ מנת חלקו שם.

5 עי׳ בס׳ דברי אלימלך פ׳ נח ד״ה ונראה לבאר, וז״ל: ״כאשר שמענו ונדעם, ואבותינו סיפרו לנו כי זה היה מידתו של צדיק זה [הה״ק הרבי ר׳ זושא זצ״ל] ושל אחיו אא״ז הה״ק מו״ה אלימלך זצ״ל, אשר היו נוסעים ממקום למקום להכניס הרהורי תשובה בלב כל אחד אשר ראו ברוח קדשם וכו׳.

6 עי׳ בי״ג אורות (ה״ב עמ׳ ס״ב) שכשהגיעו האחים הקדושים לעיר ביאלא, ורצו לעבור את הגשר המוביל לבילין, אמר להם הבעל דבר שאם ילכו הלאה, יעזוב את כל העולם ויתגרה עמהם, אחד מהם רצה להמשיך וללכת הלאה, והשני לא רצה, ולכן לא המשיכו בדרכם.

והנה פלא כי הנהר בין ביאלא לבילין היה רחב רק כשלשה או ארבעה מעטער, ואף על פי כן היה נראה הבדל גדול, כי אנשי ביאלא היו יראים ושלמים ואנשים חסידים, ובבילין כבר שלטה רוח המתחדשים, ואמרו שזה בא מחמת שהרה״ק הרר״א ואחיו הרר״ז לא דרכו כף רגלם בבילין, עי״ש.

ועי׳ בס׳ דברי ברוך שהרה״ק מגארליץ זי״ע אמר שבבחינת זה לעומת זה, שולחת הסטרא אחרא חיציה המלובשת בחסידים המהפכים דרך הקודש שסלל אור ישראל הבעש״ט זי״ע.

ומענין לענין יש לציין שבס׳ דרך הנשר (אות ב״ז) כתב שבהיות הגאון רבי נתן אדלער זי״ע בעיר וויען שמע קול קורא אליו ״לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך״, והקול נשמע מראש המגדל של כנסית הנוצרים הידוע בעיר, אשר גם הקדוש רבי שמשון מאוסטראפאלי זי״ע אמר שמושב הסטרא אחרא היא בראש המגדל הנ״ל רח״ל.

ויש גירסא שהאחים הקדושים גם הגיעו עד שערי עיר הדמים אושוויץ, והסט״א לא נתו להם לעבור בגבולו, כי ידע שאם הני קדושי עליון ידרכו שמה, לא יוכלו לעקוד שם את העקידה הנוראה של רבי רבבות בנ״י שנעקדו עקד״ה, וכן ידוע שהרה״ק המהר״י מבעלזא ז״ל עבר את העיר אוישוויטץ, ונענה ואמר: די ערד קאכט דא!.

7 עד אותן הימים היו שוחטים עם סכינים שאינם מלוטשים, הינו שעשויים מברזל על ידי חיתוך, וא״א לעשותם גם חדים וגם חלקים, ועפ״י רוב היו שוחטים בסכינים חלקים ולא חדים, והיה חשש של שהיה וגם חשש של דרסה, שעל השוחט לדחוק קצת את הסכין שיוכל לשחוט, ומאז הנהיגו לשחוט בסכינים מלוטשים, היינו שנעשו מברזל מהותך, וענין החלפים שתיקן המגיד הק׳ ממעזריטש ותלמידיו הק׳ נזכר בשו״ת שבסוף שו״ע הרב (סי׳ ז) וז״ל: ותוכן הענין בקצרה, יען כי הנה רוב השוחטים בסכינים שאינם מלוטשים, המומחים משחיזין הסכין להיות חדה הרבה, ואז אינה חלקה כ״כ, וטעמם ונימוקם עמם שאם תהא חלקה לא תהא חדה כ״כ, וקרוב לבוא לידי דרסה אם לא יוליך ויביא הרבה מאוד וכו׳, ומסיים בסוף התשובה ואף שימצאו שוחטים אומנים שיוכלו להשחיז אף סכין שאינה מלוטשת להיות חד וחלקה, אך לא כו״ע גמירי אומנות זו, וכו׳,

דאס וואס דער מגיד האט געזאגט "יד חסידים על העליונה" איז דאס געווען,[8] אונז זעהן מיר אז ביי די חלפים איז עס מקויים געווארן, ס'איז נישטא קיין אנדערער חלק, דאס איז אנגענומען געווארן ביי יעדן, היינט צוטאג'ס נוצט דאס א יעדער איינער סיי ביי די חסידים, סיי ביי די ליטוויישע, און סיי די אשכנזים, און סיי ביי די ספרדים.

אפילו די תלמידי בעש"ט האבן געהאט טענות אויף דעם, "ביים רבי'ן איז עס נישט געווען", האט ער געזאגט אז ביים רבי'ן האט עס נישט אויסגעפעלט. ס'איז א אינטערסאנטע זאך אז דער תולדות (הרה"ק רבי יעקב יוסף המגיד מפולנאה זי"ע) האט פארגעהאלטן דעם מגיד אויף דעם, אז ס'איז א נייע זאך,[9] האט דער מגיד געזאגט אז ביז ווען ס'איז געווען דער אור פונעם בעש"ט הק' האט עס מגין געווען.[10]

*

וועו מ'האט געוואלט אויפנעמען דעם הפלאה פאר רב אין פראנקפורט איז דער הפלאה אריין צום מגיד זיך אדורך רעדן צי ער זאל דאס איננעמען. האט זיך דער מגיד אזוי פארטראכט, מ'האט געזען אז ער איז נישט דא, אזוי איז ער געזעצן א שעה צייט. וועו ער האט זיך דערוועקט האט ער געזאגט אז ער איז אדורך די גאנצע שטאט פראנקפורט, ער איז געגאנגען פון הויז צו הויז, און ער זעהט אז עס איז נישטא קיין פראבלעם דערמיט, און ער קען פארן.

*

דער רבי ר' אלימלך אליינס האט אמאל אויף עפעס מרעיש עולמות געווען, ביז ער איז אנגעקומען צו זיין רבי'ן - צום רבי ר' בער (המגיד הק' ממעזריטש ז"ל) - און ער האט געפרעגט דעם מגיד פארוואס ער לאזט צו די גזירה זאל ווערן, האט דער מגיד אים געזאגט, אז דארט זעהט מען שוין די זאך אינגאנצן אנדערש, מ'זעהט אז ס'איז אלעס לטובה.[11]

*

רבי אהרן קארלינער איז געווען פון די תלמידים פונעם מגיד. עס איז געווען פאר פסח האט ער געוואלט אהיים פארן אויף פסח, איז ער אריין צום מגיד זיך געזעגענען, האט אים דער מגיד אנגעוואונטשן ער זאל פארן לחיים ולשלום. וועו ער איז ארויס האט דער מגיד געזאגט פאר די וואס זענען דארט געשטאנען אז זיי זאלן זעהן אים אפצוהאלטן אז ער זאל נישט אוועק פארן. איז מען אים געגאנגען זאגן אז דער מגיד האט געזאגט אז ער זאל נישט אהיים פארן, האט ער געזאגט וואס הייסט איך אליין בין דאך געווען ביים מגיד און ער האט געזאגט אז איך קען אהיים פארן. איז ער נאכאמאל אריין צום מגיד פרעגן צי ער מעג אהיים פארן, האט אים דער מגיד געזאגט ער זאל פארן לחיים ולשלום. וועו ער איז ארויס פון דארט האט דער מגיד נאכאמאל געזאגט אז מען זאל זען אז ער זאל נישט אהיים פארן. האט מען אים געזאגט וואס דער מגיד האט געזאגט, האט ער געזאגט דער רבי האט אים יעצט נאכאמאל געזאגט אז ער קען אהיים פארן, און ער איז אהיים געפארן.

חוה"מ פסח איז רבי אהרן קארלינער נפטר געווארן. וועו די בשורה איז אנגעקומען קיין מעזריטש האט מען פארשטאנען פארוואס דער מגיד האט געהייסן מען זאל אים אפהאלטן, איז איינער אריין צום מגיד פרעגן, מען זעט דאך אז דער רבי האט געוואוסט און פארוואס האט ער נישט קלאר געזאגט דעמאלטס וואלט מען אים אנגעהאלטן מיט קייטן אז ער זאל נישט פארן. האט דער מגיד געזאגט אז ס'שטייט ביי משה רבינו "כי בכל ביתי נאמן הוא", האט ער געפרעגט וואס הייסט ער איז נאמן, אז ער גנב'עט נישט, וואס איז שייך צו גנב'ענען אין הימל, נאר נישט אלעס וואס מען הערט דארף מען זאגן.

*

דער מגיד האט געהאט א מנהג האט געדאוועט אין שטוב, און צו "אין כאלוקינו" האט מען אריין געופן א מנין, און נישט אלעמאל איז געווען בהרחבה מנין, און מ'האט געדארפט צוזאמנעמען. אמאל איז נישט געווען קיין מנין בריט, און דער רבי פון לובלין איז אנגעקומען אהין - ער איז נאך געווען א יונגערמאן - האט מען אים אריינגערופן צו מנין, וועו דער מגיד האט אים געזהן, האט ער געזאגט "אים נעמט מען? ער איז א בטלן!, מ'זאל נעמען א צווייטן, איז מען געגאנגען זוכן א צווייטן", און מ'האט נישט געטראפן, האט מען אים יא מצרף געווען צו מנין, און וועו דער רבי ר' בער האט אנגעהויבן צו זאגן "אין כאלוקינו", האט דער רבי פון לובלין אוועק געלאפן, איז געווארן א טומל, מ'איז אים געגאנגען דערמינטערן, בקיצור ס'איז געווארן א גרויסער טומל, אז דער מגיד איז געשטערט געווארן פון צו זאגן וויטער, האט דער מגיד געפרעגט "ואם איז דא געווען?", האט מען אים פארציילט וואס עס איז געשעהן, האט ער געזאגט "כ'האב דאך ענק געזאגט אז אים זאל מען נישט מצרף זיין, ווייל ער איז א בטלן".

בקיצור, דער רבי פון לובלין האט דאך געהאט הייליגע אויגן, האט ער געזאגט, אז אזוי ווי דער מגיד האט אנגעהויבן צו זאגן "אין כאלוקינו" האט ער געזעהן די פמליא של מעלה קומט הערן ווי אזוי ער זאגט "אין כאלוקינו", און פאר גרויס פחד האט ער גע'חלש'ט, וועגן דעם האט ער געזאגט אויף אים אזא לשון אז ער איז א בטלן. (והבינו שזה הי' כוונתו של המגיד הק' עליו, שאין בכוחו עדיין להתגבר בגופו בעת שזוכה לראות בעיניו הק' מה שרואה).[12]

*

די וועלט דערציילט, אז ס'איז געווען אמאל אן אלמנה א צובראכענע פרוי, וואס האט געהאט א געראטן קינד וואס די גלחים האבן געליגט אויף אים אן אויג רח"ל, און ער איז אוועק געקומען, איז

משא"כ במלוטשים קל הדבר להאומנים בלי שום שהות כלל, עיי"ש עוד.

וכשבני קהילת בראד עשו חרם נגד החסידים ביום כ' סיון שנת תקל"ב הוזירו התנגדותם להסכינים המלוטשים שהנהיג המגיד הק' ממעזריטש ותלמידיו, ואסרו אז לשום שוחט לשחוט כפי רצון החסידים. ובס' שמן הטוב נדפס מכתב מהגה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג שכתב לקהילת בראדי ושם הוא מוכיחם על שרודפים המה את החסידים בשביל הסכינים המלוטשים. - אמנם כאשר עבר תקופה קצרה התפשטה השחיטה בסכינים מלוטשים בכל תפוצות ישראל, ואין מי שיהרהר אחריה.

8 היינו בעת המחלוקת בין החסידים והמתנגדים גדולי עולם כאשר ההבערה ללה"ב יצאת והגיעו מים עד נפש כאשר החסידים נרדפו עד חרמה על ידי המתנגדים, וכידוע נתאספו אז בווילנא בהסכמת הגר"א והחרימו את החסידים, הדבר עורר את חמת החסידים ונתאספו תלמידי מרן הבעש"ט הק' בבית מדרשו של המגיד הק' והחליטו לעשות כדין וכהלכה ולהפוך את החרמות שהחרימו אותם הרודפים עליהם, מאחר שהחרמות היו שלא כדין, אבל לא הודיעו להמגיד הק' כלום. ובתוך כך פתח המגיד הק' את הדלת ונכנס לביהמ"ד ושאלם מה מעשיהם כאן, והשיבו כי כשל כח הסבל ולכן עשו מה שעשו, אמר להם המגיד בצער: "למה לא שאלתם אותי, תדעו כי יען שלא שאלתם אותי נגזר עליכם שתלקח מכם עטרת ראשכם, שבכך נגזרה הגזירה על הסתלקותו, אך מ"מ מעשיכם לא יבוטל ובכל עת תהיה יד החסידים על העליונה" (ועי' באהבה בספר בית רבי).

9 עיין בס' כתבי ר' יאשע שו"ב (עמ' ס"ו) שהרה"ק בעל התולדות נסע להמגיד הק' כדי להוכיחו על ששינה ענין הסכינים, אבל אחר שהיה אצלו אמר שכל כוונתו לשם שמים, עיי"ש.

10 עי' בשו"ת שפו"ס שו"ע הרב (סי' ו) שכתב וז"ל: אודות איסור בישול מצה שנתפררה, באמת כי גם שאינו איסור גמור וברור מדינא, מ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה ואינו מן המתמיהין לאמר כי היא חומרא בלא טעם, אלא טעמא רבא איכא במלתא וכו'. - ובסימן שלאחר זה (סי' ז) אודות הסכינים המלוטשים, כתב: וגם חלילה לכם להקפיד על מדינות המחמירין וחוששים לדעת פוסקים המחמירים בשיעור פגימה, וכהאי גוונא מצינו כמה דברים שנחלקו בהן הפוסקים ראשונים או אחרונים, ובדורות שלפנינו נהגו אבות אבותינו כדעת המקילין, ובדורות הללו רבו כמו רבו הנוהגים להחמיר וכו', עיי"ש.

11 ובזה אמר רבינו שליט"א לפרש המשנה (אבות פ"ב מ"א) עין רואה ואוזן שומעת, כי אמרו חז"ל (מועד קטן טז:) על הכתוב (שמואל ב כג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל ביראת אלקים, מאי קאמר, אמר רבי אבהו הכי קאמר, אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם, מי מושל בי צדיק, שאני גוזר גזרה וצדיק מבטלה. ואף שבשמים ממעל נראה כי כן הוא באמת טוב ונכון לבני ישראל, מכל מקום אם הצדיק מתפלל הקב"ה מבטל הגזירה בשביל הצדיק. וזה ביאור המשנה עין רואה, כי הקב"ה הוא צופה למרחוק ורואה הטוב האמיתי, ועם כל זה אוזן שומעת להקשיב לתפלת הצדיק ומבטל הגזירה.

12 עיין בס' מאמר מרדכי (ח"ב עמ' קפ"ו) שהגה"צ רבי מאטיל סלאנימער ז"ל סיפר את הסיפור הנ"ל שהרה"ק מלובלין נתעלף, ומוסיף שהמגיד ממעזריטש אמר אח"כ על הרה"ק מלובלין: דער יונגערמאן, ביי "רצוא" האלט ער שוין, ביי "שוב" נאכנישט...

וכן מביא שם כשהגיע הרה"ק מלובלין למעזריטש בצעירותו ונכח שם הרה"ק רבי אשר מסטאלין, והמגיד הק' אמר עליהם: בחורים שלא טעמו טעם חטא.

ועיי"ש עוד שמביא שהרה"ק מלובלין אמר שקודם בואו למעזריטש כבר היה בעל מדריגה, ושמע כרוזים של מעלה, אך אעפ"כ, כאשר הגיע למעזריטש היה צריך לעבד את עצמו כחתיכת עץ יבש.

זי איז געקומען ווײנען צום רבי'ן ר' בער, האט ער זיך צוזאם געזעצט מיט די חבריא קדישא, און ער האט אנגעהויבן זאגן תורה אויפ'ן פסוק (בפרשת ויקרא) נפש כי תחטא ומעלה מעל בד'. און ער האט איבער געזאגט שפעטער די תורה איינמאל און נאכאמאל, און עס איז געווען א וואונדער ביי די תלמידים, ווייל עס איז נישט געגאנגען דעמאלטס יענע סדרה.

און פלוצלונג האט זיך אנגעהויבן א שטארקע שטורעם ווינט מיט דינערן און בליצן, און אינמיטן ויבא!, דער בחור איז אנגעקומען!, דער חברה מאן האט דערציילט וואס איז דא פארגעגאנגען, ער האט שוין געהאט אפגעמאכט ביי זיך אז ער גייט זיך שמד'ן, און ער איז געגאנגען צום קלויסטער, און דער גלח דארט האט אים איינגעשפארט און א שטוב פאר א גאנצע נאכט, און זיצנדיג דארט האט ער אנגעהויבן צו באקומען חרטה געפילן וואס טוה איך דא, איך גיי מיך שמד'ן?!, און ער האט אפגעמאכט אז ער גייט ארויס פון דארט, גייט ער צו צום טיר, איז עס צוגעשפארט, האט ער געזעהן דעם פענסטער, און ער האט מחליט געווען אז ער גייט ארויס פון פענסטער, אבער ער האט געזען עס איז אזוי הויעך, דאך האט ער אפגעמאכט איך שפרינג אראפ, אויב וועל איך שטארבן מיתתי תהא כפרתי!, און ער האט געגעבען א שפרינג, און פלוצלונג איז געקומען א ווינט, עס האט אנגעהויבן צו בלאזן, אזוי איז ער נישט גראד אראפ געפאלן, נאר ער איז געפאלען אויף א דאך, און ער איז גלייך אהער געקומען בעטן א דרך תשובה, און די חבריא האט אים אויסגעפרעגט פונקטליך ווען ער האט אנגעהויבן חרטה צו האבן, האט מען געזעהן אז עס איז געווען די זעלבע צייט ווען דער רבי האט אנגעהויבן זאגן תורה אויף דעם פסוק נפש כי תחטא.

*

דער מגיד איז געווען א גרויסער חלוש, אין די עלטערע יארן האט ער נישט געקענט גיין אין די מקוה, ער האט געזאגט אז ווען ער וואלט געקענט גיין אין מקוה, וואלט ער געקענט ברענגען משיח.[13]

*

דער מגיד האט קודם געוואוינט אין ראוונע, מ'האט אים גערופן 'דער ראוונער מגיד'. דערנאך האט ער זיך געצויגן קיין מעזריטש. סוף ימיו האט ער געוואוינט אין האניפאלי, און ער ליגט אין האניפאלי.

13 כ' הגה"צ רבי משולם נתן מרגליות ז"ל אב"ד ריאמנאוו: שאלתי את אבי ז"ל אם אמת הדבר מה שמרגלא בפומי דאינשי שהבעש"ט אמר אם הי' יכול המגיד הקדוש ממעזריטש לילך למקוה, הי' מביא משיח, ואמר אשר אמת נכון הדבר, כי כן אמר, שהמגיד ביכולתו עם המקוה שלו להכניס הרהורי תשובה בכל העולם, ובהכרח היתה הגאולה שלימה.

דאס איז א הפלא ופלא, דער רבי ר' בער האט דאך געוואוינט אין מעזריטש, פון מעזריטש ביז אניפאלי איז קורץ בשכינות, איין שטעטל נעבן די אנדערע שטעטל, דעמאלטס איז געווען עפעס א אינטערנאנג (מגיפה) אין מעזריטש, און מען האט אפגעשפארט, די רעגירונג האט נישט אריין געלאזט, דער רבי ר' זושא האט געוואוינט אין אניפאלי, און ער האט געוואלט אריבער ברענגען דער רבי'ן קיין אניפאלי פון מעזריטש.

איז ער געגאנגען בעטן פון די רעגירונג ערלויבעניש אריבער צו ברענגען דעם רבי'ן, און מען האט אים נישט געוואלט געבן ווייל ס'איז דאך דא א אינטערנאנג, האט דער רבי ר' זושא אונטער געשריבן א גראנטי אז ווי לאנג דער רבי ווערט זיין דא אין שטאט וועט קיין מענטש נישט שטארבן אין אניפאלי, אין אזוי האט מען ערלויבט און מ'האט אריבער געברענגט דעם רבין ר' בער, און דער רבי ר' בער האט געוואוינט אין אניפאלי איין יאר, פונקט א יאר,[14] אין במשך פון דעם יאר איז קיינער נישט געשטארבן אין אניפאלי, און ער איז דארט נפטר געווארן, איז במילא האט מען אים דארט געלייגט.

*

ביי די טהרה פונעם רבי ר' בער האבן די תלמידים געזאגט 'דער רבי זאל מוחל זיין און זיך אליינ'ס טובל'ן', וכך הוה.[15]

איך בין געווען אין אוקריינא אין גארביטשאוו'ס צייטן (המושל בסאוויעטן רוסלאנד בימים ההם), ווען גארביטשאוו האט אנגעהויבן צו מאכן אביסל לייכטער, האב איך געזאגט צו מיר אז מ'מוז כאפן און פארן, אדער וועט ווערן אהער אדער וועט ווערן פארשפארט אינאנצן, איז קודם מוז מען כאפן און פארן, בין איך געווען אין אוקריינא, כ'בין געפארן דעמאלטס, ס'איז געווען בערך תש"נ אין יענע יארן, דאס הייסט היינט איז שוין דא דרייסיג יאר, דעמאלטס בין איך געפארן, מ'האט געדארפט האבן א ווייזע, מ'האט נישט געקענט פארן איבעראל נאר וואו מ'האט אינגעגעבן, און ס'איז מיטגעפארן אויפן באס א באגלייטער, א טור-גייער מ'זאל נישט בלאנדזשען אזוי האט עס געהייסן.., דעמאלטס בין איך געווען אין האניפאלי, און אין האניפאלי איז געווען אויף א גרויס פעלד איז געווען אויסגעגאסן אויף די קרקע בעטאן-צימענט,[16] אזוי דיק, א שטח אזוי ווי דער שטוב, און אין עק איז געווען א קליין טעוועלע אויף א קליין שטעקעלע, ס'איז געשטאנען פ"נ דוב בן אברהם (ה"ה המגיד הק' ממעזריטש ז"ל), משולם זושא בן אברהם (ה"ה הרה"ק הרבי ר' זושא ז"ל), און נאך (הרה"ק רבי יהודה לייב הכהן מהאניפאלי ז"ל בעל אור הגנוז), אפאר נעמען זענען געווען אויפגעשריבן אויף א טעוועלע,[17] אזוי ווי מ'זהט אויף די הייוועי אויף אזא אייזן אזאנס איז געווען, אידן האבן דאס געמאכט בגניבה, זיי האבן נישט געווואלט ס'זאל פארגעסן ווערן דער ציון פונעם מגיד און פון רבי ר' זושא, האבן זיי אויסגעגאסן אויף דעם פלאץ א שטיק צימענט אזוי דיק, און געלייגט אזא קליינע שטעקעלע אז דא איז דאס פלאץ. ס'איז נישט געווען קיין אהל, ס'איז נישט געווען גארנישט.

כ'ווייס נאר נישט ווער האט מגלה געווען אז דער רבי ר' בער ליגט דא און דער רבי ר' זושא ליגט דארט, ווערט האט דאס באשטימט, ווייל ווען איך בין געווען איז נאך געווען איין שטיקל צעמענט, מ'האט נישט געקענט ווייסן.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

14 הגיע לשם ביום י"ט כסלו תקל"ב, ונסתלק באותו יום בשנה שלאחריה, ביום י"ט כסלו תקל"ג. ובבית העלמין באניפאלי לא היה אף מציבה אחת מאותו השנה.

15 עיין בס' בית רבי (ח"א עמ' י') שנפל סכסוך בין החברה קדישא של העיירה לבין תלמידי הרב המגיד מי יתעסק בטהרתו, החברה קדישא טענה שזה שייך רק להם והתלמידים טענו כשם ששימשוהו בחייו כך ישמשוהו במותו, הי' דין תורה בין שני הצדדים וה'פסק דין יצא שהדבר שייך לחברה קדישא, ורק אלה מהתלמידים שנרשמו בפנקס החברה קדישא בעירם יתעסקו גם הם בטהרתו, וכידוע רשמו את הבעל התניא בעודו צעיר לימים בפנקס החברה קדישא בעיירה ליאזני, וכך זכה הבעל התניא להתעסק בטהרתו של רבו הרב המגיד.

תלמידי הרב המגיד הפילו גורל מי יזכה לטהרו על כל אבר ואבר במיוחד, ובגורלו של הבעל התניא נפל הפתק "ראשו כתם פז", וזכה להתעסק בטהרת ראשו הקדוש של הרב המגיד. ומספר כשהובילו את הרב המגיד למקוה טהרה אמר הבעל התניא רז"ל אומרים גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן", ולכן יניחו את הרב המגיד לטבול בעצמו וכך הי' הניחוהו לטבול בעצמו וטבל ג' פעמים.

16 עי' בס' אלה מסעי (עמ' ס) כי בעת נסיעתו של רבינו בעל ברך משה ז"ל לקברי הצדיקים בשנת תשנ"ב, כשהגיע לעיר האניפאלי סיפרו האברכים העסקנים משם לרבינו, ששמעו מיהודי ישיש שהיה השו"ב בעיר סלאוויטא, שלאחר מלחמת העולם השניה נחרבו שלשת האוהלים [של המגיד הק' ממעזריטש, הרבי ר' זושא, ורבי לייב הכהן], ובא הוא היהודי השו"ב הזה בחשכת לילה במסירות נפש, ושפך צעמענט על מקום הקברים הקדושים לבל יתחללו בידי זרים תחת מלכות הרשעה, וככה נשאר מקומם המדוייק לפליטה עד היום הזה, ולאחרונה הקימו אוהל אחד על גבי שלשת הצדיקים, והקימו מחדש המציבות עם נוסחתם הישנה.

17 ומן הראוי להעתיק נוסח המצבה אשר מועתקים הם בספרים, ונפלאים הם הלשונות אשר כתבו עליהם תלמידיהם הקדושים, והם המצבות היחידות מתלמידי הבעש"ט אשר נוסחתם הישנה נשאר לפליטה, וזה אשר חרות על לוחת האבן מציבת המגיד, "פ"נ אדמו"ר רשכבה"ג, המאוה"ג, הגאון בנגלה ובנסתר, כל רז לא אנים ליה, הנשר האלקי, בוצינא קדישא, איש מופת, הלא הוא מו"ר מו"ה ר' דוב ב"ר אברהם זללה"ה, נפטר שנת תקל"ג י"ט כסלו".

וידוע מש"כ הרה"ק מטריסק בספה"ק מגן אברהם (במאמרי לפורים) וז"ל: "שמעתי מאאמו"ר הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל, שבעת שהיה בהאניפאלע על קברי הצדיקים הרב המגיד הגדול והה"ק ר' זוסיא והה"ק ר' לייב כהן, הריח שמה ריח של גן עדן", עכ"ל.

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק רבי נפתלי האלבערשטאם זי"ע

יומא דהילולא קדישא כ"א כסלו

כ"א כסלו איז די יארצייט פונעם שינאוער רב'ס עלטסטער זוהן - רבי נפתלי - ער האט געהייסן 'נפתלי' נאכ'ן ראפשיצער רב.

ס'איז א פלא פון א זאך, רבי נפתלי איז נאך געבוירן בחייו פונעם ישמח משה (חו"ז של הגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא ז"ל), דער ישמח משה האט זיך געפירט אז ביי א ברית פלעגט ער א נאמען געבן, און פלעגט נישט פרעגן דעם אבי הבן, נאר ער האט געזאגט די ברכות און א נאמען געגעבן ווי אזוי ער האט פארשטאנען.

דער שינאוער רב - דער אבי הבן - האט געהאט השתוקקות א נאמען צו געבן נאכ'ן ראפשיצער רב, אבער ער האט געוואוסט אז דער ישמח משה וואס איז געווען דער זיידע, ער גיט די נעמען, און ער פרעגט נישט, ער האט זיך נישט געטרויערט צו זאגן, האט ער מתפלל געווען אז דער זיידע זאל אויך וועלן א נאמען געבן נאכ'ן ראפשיצער רב, ווען ס'איז געקומען צום נאמען געבן, ביי ויקרא שמו בישראל, האט זיך דער ישמח משה אפגעשטעלט, און האט אים אזוי ווי געפרעגט, און האט אים געזאגט 'נפתלי', האט דער ישמח משה אים געזאגט 'אזוי האב איך אויך געוואלט א נאמען געבן'.[18]

איז מיר אלעמאל קשה, דער ראפשיצער רב האט געהייסן 'נפתלי צבי', פארוואס האט ער א נאמען געגעבן 'נפתלי' און נישט 'נפתלי צבי'.

דער ישמח משה'ס פאטער האט טאקע געהייסן 'צבי', נאר על פי חשבון האט ער שוין דעמאלטס נישט געלעבט, די מעשה (בשמחת הברית הנ"ל) איז שוין געווען אין די לעצטע יארן פונעם ישמח משה, און זיין פאטער האט שוין דעמאלטס נישט געלעבט.

מ'האט יעצט געטראפן די מציבה פונעם ישמח משה'ס פאטער, אין זבארוב, דארט שטייט שנת תקע"ה.[19] און רבי נפתלי איז געבוירן אום תקצ"ח.

איז אינטערסאנט, פארוואס ער האט נישט א נאמען געגעבן 'נפתלי צבי' בשלימות.[20]

דער ישמח משה האט געזאגט דעמאלטס ביים נאמען געבן 'ער וועט זיין נפתלי אילה שלוחה', און דער שינאוער רב האט טאקע ארויס געגעבן פון אים א ספר 'אילה שלוחה' (כי נסתלק בדמי אביו בהיותו בן כ"ו שנה ביום כ"א כסלו תרכ"ד לפ"ק, ולא הניח אחריו זש"ק, ולכן אביו הוציא לאור את הספר אילה שלוחה שיהא לשמו ולזכרו).[21]

דער שינאוער רב האט זייער געהאלטן פון אים. ער שרייבט זייער א שיינע הקדמה אויף זיין ספר 'אילה שלוחה' וואס ער האט ארויס געגעבן.[22]

*

רבי נפתלי האט געוואוינט אין רוסלאנד, ווייל ער איז געווען אן איידעם אין טשערקאס (אצל הרה"ק רבי משולם זושא מטאלמאש זי"ע, חתן הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע). ס'איז שוין געווען א זיווג שני פאר דעם רבי נפתלי, ער איז געווען קודם א איידעם אין ראפשיץ ביי רבי אשר'ל ראפשיצער'ס זוהן רבי אהרן ראפשיצער, און מ'האט זיך געג'גט.[23]

דארט אין טשערקאס האט ער געלערנט צוזאמען מיט רבי מאטעלע הארנאסטייפלער. ער האט געגעסן דארט קעסט, ער איז געווען א איידעם אין טשערקאס.

רבי מאטעלע הארנאסטייפלער אויסער דעם וואס ער איז געווען זיין פעטער, ער איז דאך געווען א שוואגער מיטן שינאוער רב,[24] איז ער אויך געווען מיט אים אויך א שוואגער, ווייל דער רבי נפתלי'ס רביצין איז געווען א שוועסטער זיינע.[25]

ס'איז דא תשובות אין דברי חיים (אבהע"ז ח"ב סי' קכ"ח ובהשמטות ס"ו וסי' י"ז) צו זיי ביידע צוזאמען.[26]

*

רבי נפתלי איז יונגערהייט נסתלק געווארן ל"ע, דער שינאוער רב ז"ל האט דעמאלטס געזאגט אז ער איז געווען זייער צורודערט, ס'האט אים זייער געשטערט, אז ער האט נישט געקענט לערנען און דאוונענען, ער האט געזאגט אז דער רבי ר' הערש פון ריימאנוב האט מיטגעמאכט צער גידול בנים אן א שיעור און ער האט דאס געקענט איבערטראגן,

---

18 בס' פאר וכבוד מובא שהרה"ק מצאנז זי"ע גם נסע להברית מילה אצל נכדו רבי נפתלי שהיה נכדו הראשון שהתקיים באוהעל, והרה"ק מצאנז נתכבד בסנדקאות, והרה"ק משינאווא היה המוהל, והישמח משה אמר הברכות.

19 בקו' מגילת יוחסין שסידר הרב הגאון ר' חיים ישכר גראס ז"ל ממונקאטש (ונדפס בספרו כתיבה לחיים ובספר צבי חמד), כתב בזה"ל: לעיין בשו"ת השיב משה (סי' ע"ג) שחתם שמו ושם אביו, וכתב על אביו זצוק"ל הכ"מ (שהי' בתוך י"ב חודש לפטירתו) ואף ששם לא נזכר זמן כתיבת תשובה זו, אמנם נלמד סתום מן המפורש בשו"ת חתם סופר (חלק אבהע"ז סי' ט"ו) שנשאל ג"כ שאלה זו ושם מפורש זמן הכתיבה בשנת תקע"ה.

20 ועיין בס' פאר וכבוד שהרה"ק הישמח משה אמר לנכדו הרה"ק משינאווא שיתן השם נפתלי ע"ש הרה"ק מראפשיץ זי"ע, כי הישמח משה הכיר לו טובה על שקירב אותו אצל הרבי מלובלין זי"ע.

ועיין בס' תולדות קול ארי' (אות כ) שהרה"ק משינאווא אמר להגאון בעל קול אריה ממאד שהוא נכשל בזה שנתן לבנו רק שם נפתלי, כי אם היה נותן לו שמו המלא של הרה"ק מראפשיץ 'נפתלי צבי' היה בנו חי עוד הרבה שנים, עיי"ש.

21 וזלש"ק של הרה"ק משינאווא בהקדמה לס' אילה שלוחה: ...וקראתי שמן 'אילה שלוחה' כברכת יעקאע"ה על נפתלי אילה שלוחה, וסניף לשם זה, שבעת לידתו הייתי עם אשתי ז"ל שהיתה אמו אצל זקנה אבי אמה ה"ה הרב הגאון הצדיק מוהר"ר משה טייטלבוים הרב דק' אוהעל זצ"ל, ואחרי קראי שמו אמר זקינו ז"ל בשמחה, שטוב עשיתי בקראי שמו 'נפתלי', שתהיה נשמתו אילה שלוחה להביא את משיח צדקינו כיה"ר, עכלש"ק.

22 עיין מה שכתב עליו הרה"ק משינאווא כשהוציא לאור את חידושי בנו בספר 'אילה שלוחה' וזלש"ק: "...כי חנני השי"ת בזרע חכם וצדיק גדול הוא ניהו בני הג' החריף ובקי החסיד ועניו כקש"ת מוה' נפתלי זצללה"ה ולא הניח זרע...", כמו כן כותב שם בהקדמה דאיתא בירושלמי שרבי בון היה חי כ"ח שנה והשלים עצמו כמו אחרים במשך מאה שנה, וכן ממליץ עליו שאע"פ שחי כ"ח שנה השלים עצמו כמי שחי שנים הרבה.

23 עיין בס' מקור חיים (אות קנ"ה) שמביא כן, וכתב שם בזה"ל: הרה"ק ר' אהרן אבד"ק ראפשיטץ בן הרה"ק רבי אשר מראפשיץ הי' לו הקפדה על הרה"ק מצאנז, כי בן הרה"ק משינאווא הי' מתחילה חתנו של הר"ר אהרן, וגירש את אשתו עפ"י דין תורה, ופע"א הי' פה בדוקלא הרה"ק הנ"ל, וגם הרה"ק מצאנז בא על ש"ק לכאן, וישבו יחדיו אצל השלחן, ואמר ר' אהרן להרב מצאנז: איהר קלעטערט אויף די עולמות, און איך מיט צעהן קפיטלעך תהלים פויעל איך דאס איניגע וואס איר. ויען הרה"ק מצאנז: אמת איך קלעטער אין די עולמות, ועם כל זה פאר איין פינטעלי יראת שמים גייט איך אוועק אלעס!, וכאשר יצא ר' אהרן מאת פני הבית, אמר הרה"ק מצאנז רק אותו ראיתי לפני בדור הזה... ע"ש.

24 כי הרה"ק רבי מרדכי דוב מהאנארסטייפל ז"ל הי' חתן מרן הגה"ק בעל דברי חיים ז"ל.

25 הרה"ק רבי מרדכי דוב מהאראנסטייפל ז"ל היה בן הרה"ק רבי משולם זוסיא יצחק אויערבאך ז"ל אב"ד טאלמיטש חתן הרה"ק רבי יעקב ישראל טווערסקי ז"ל מטשערקאס, אמו הצד' נפטרה בעת היותי בגיל צעיר מאוד ויחד עם אחותו נתגדל בבית זקינו הק' מטשערקאס ז"ל ולכן נקרא בשם 'טווערסקי'. והרה"ק רבי נפתלי ז"ל נשא בזיווש"ש את בתו של הרה"ק רבי משולם זוסיא ז"ל, ולאחר הנישואין למד בחברותא עם גיסו הרה"ק רבי מרדכי דוב ז"ל בטשערקאס.

26 וזלש"ק של מרן הדברי חיים (בספר י"ז): לחתני הרב המאור הגדול החריף ובקי חסיד ועניו ירא ד' בנש"ק שלשלת היוחסין המפורסם מו"ה מרדכי דוב נ"י ונכדי הרב המאור הגדול החריף ובקי חסיד ועניו ירא ד' חכם ונבון מו"ה נפתלי נ"י...

ובסוף התשובה מסיים וזלש"ק: את כל זה נתתי אל לבי לעורר לבבכם לטוב, ואתם בני עשו חיל בתורה ויראה וחכמה וישמח לבבי והיה שלום כנפש אביכם דורש בשלום תורתכם תמיד, ע"כ.

והתשובה שבשו"ת דברי חיים ס' ו', הוזכרו הגה"ק רבי נפתלי ז"ל (והיא לו נדפסה בסי' א' בספרו נפתלי אילה שלוחה) וזלש"ק: וכבר האריך בזה מרן זקיני אדמו"ר הגאון הקדוש שיחי' בכתב קדשו אשר שלח לנו בקיץ העבר, וכו', עיי"ש.

אבער ער קען נישט, ס׳האט אים אזוי געשטערט אז ער האט נישט געקענט לערנען און נישט דאוונענ. האט ער געזאגט "האב איך געבעטן דעם אייבערשטן אז כ׳זאל פארגעסן, ב"ה דער אייבערשטער האט געהאלפן אז כ׳האב פארגעסן אז כ׳האב געהאט א זוהן".

די וועלט זאגט אז רבי נפתלי איז אלט געווען זעקס און צוואנציג יאר, און דער ציעשנובער רב (אהיו הגה"ק רבי שמחה ישכר בער ז"ל) איז אלט געווען פיר און פערציג יאר, צוזאמען האבן זיי געלעבט זיבעציג יאר, און דער ציעשנובער רב איז געבוירן געווארן (בשנת תרכ"ט) נאך ווען ער האט שוין נישט געלעבט, האט מען געזאגט אז מ׳האט צוריק געגעבן פארן שינאווער רב א קינד משלים צו זיין זיבעציג יאר.

*

כ׳האב געהערט פונעם טאטן ז"ל האט ער דערציילט א מעשה פלא, אז רבי נפתלי איז געווען אין רוסלאנד, און ער איז דארט פלוצלונג נסתלק געווארן[27] אין רוסלאנד איז ווינטער זייער קאלט, און אלעס ווערט דארט געפרוירן, און צו הייצן די מקוה מיט האלץ האט געקאסט געלט, מילא האט מען סתם אזוי נישט געהייצט די מקוה נאר אז עמיצער האט געדארפט די מקוה האט ער געמוזט איינמעלדן א טאג פריער פארן בעדער, און ער האט דעמאלטס איינגעהייצט די מקוה.

ווען רבי נפתלי איז פלוצלונג נפטר געווארן - ער איז דאך געווען א געהויבענער איד - האט מען אים געוואלט טובל׳ן אין די מקוה, מ׳האט אבער נישט געוואוסט צי עס איז דא א מקוה, ווייל אויב האט מען נישט געהייצט די מקוה איז עס געווען פארפרוירן, איז מען געמאנגען פרעגן דעם בעדער צי אפשר איז די מקוה אנגעהייצט פון פריער, האט דער בעדער געטפערט אז יא, עס איז דא א מקוה, ׳רבי נפתלי האט מיר אנגעקלאפט פריער אין פענסטער און ער האט געהייסן איינהייצן די מקוה׳, דאס איז שוין געווען לאחר פטירתו.

*

ס׳איז געווען א מעשה ווען דער שינאווער רב איז איריינגעקומען צו זיך אין בית המדרש, און ער געהערט ווי עס זענען געזעסן חסידים ביים טיש און געדעדט, ער האט אסאך מאל אזוי געפרעגט וואס מ׳שמועסט.

אמאל ווען ער איז איריינגעקומען אין ביהמ"ד און ער האט געזהען ווי די חסידים שמועסן אזוי, האט ער געפרעגט וואס מ׳רעדט. האט מען געטפערט אז מ׳רעדט פון רבי׳ס וואס קענען זאגן זאכן, אבער ס׳איז גארנישט... האט דער שינאווער רב געפרעגט דהיינו? האט יענער געזאגט אז עס איז געווען א גרויסער עושר וואס איז געווען פקיע שמי׳, און ער האט געהאט געטשעפעט מיט הרה"ק רבי אלימלך רודניקער ז"ל - אן אייניקל פונעם רבי׳ן ר׳ אלימלך ז"ל - ער איז געווען אן איש קדוש. און ער האט אים געזאגט ׳דו ביסט טאקע אן עושר, און עשיר יענה עזות, דו וועסט זיין אזא יורד אז מ׳וועט דיך נישט באערדיגן מיט די אייגענע תכריכים, דו וועסט נישט איבערלאזן קיין געלט צו קויפן תכריכים׳. אזוי האט אים רבי אלימלך רודניקער איהם געזאגט.[28]

און דער עולם איז געזעסן און געשמועסט אז לפלא איז דער עושר געבליבן א גביר אדיר און עס פעלט אים גארנישט.

ווען דער שינאווער רב האט דאס געהערט האט ער געזאגט "אזוי זאגט מען?... אזוי זאגט מען?! כ׳וועל דערציילן א מעשה".

און דער שינאווער רב האט אנגעהויבן צו דערציילן אז ווען זיין זון רבי נפתלי איז אוועק פון דעם עולם האט ער געדארפט פארן קיין רוסלאנד צו די חליצה. זיין זון רבי משה׳לע, דער צווייטער זון פונעם שינאווער רב, ער האט געדארפט געבן חליצה, ער איז געווען זייער א גרויסער חלוש, ער האט קוים געקענט שטיין אויף די פיס, און ער האט געדארפט האבן משמשים אויפן לאנגן וועג פון גאליציען ביז רוסלאנד, מ׳האט געדארפט האבן משמשים וואס זאלן אים באדינען און האלטן וואַרעם, ער איז ממש געווען הויט און ביין, און דאס האט געקאסט געלט, און דער שינאווער רב האט נישט געהאט דאס געלט צו קענען באצאלן אזא נסיעה מיט מענטשן. איז ער ארומגעפארן נאך געלט און ער האט נישט געמאכט קיין געלט.

איז דער שינאווער רב אנגעקומען צו דעם עושר, דער מדובר, און ער האט אים געבעטן געלט, זאגט אים דער עושר ׳שינאווער רב איך וויל מיט אייך רעדן א זאך צווישן פיר אויגן׳, יעדער איז ארויסגעגאנגען, זאגט ער ׳שינאווער רב, איר וויסט דאך אז איך האב אמאל געטשעפעט מיט רבי אלימלך רודניקער, און רבי אלימלך האט געזאגט דאס וואס ער האט געזאגט׳, האט דער עושר געזאגט אז אין גאס האט ער א נאמען אלס א גרויסער עושר, אבער ער זהט שוין אז ער איז פערטיג, ער איז שוין באנקראט, און ס׳וועט נישט לאנג נעמען ביז ס׳וועט זיין דער קראך. האט ער געזאגט פארן שינאווער רב ׳אויב קענט איר מיר אראפנעמען די לטותא (קללה) וועל איך פארקויפן די צירונג פון מיין וויב, און איך שטעל אייך צו די גאנצע הוצאות׳.

זאגט דער שינאווער רב ׳איך קען דען אראפנעמען די לטותא?׳, דער שינאווער רב האט זיך נישט געוואלט אונטערנעמען.[29] נו, אז נישט איז נישט.

ביינאכט האט דער שינאווער רב זיך געחלומ׳ט אז ער זהט רבי אלימלך רודניקער און ער זאגט אים ׳אדעתא דהכי האב איך נישט געזאגט, אויב ער באצאלט דיר די הוצאות די שפעזן נעם איך אראפ די לטותא׳.

אינדערפרי איז דער שינאווער רב געקומען צום גביר, און ער זאגט אים אז אויב ער צאלט אויס די הוצאות נעמט מען אראפ די לטותא. דער איד האט טאקע אויסגעצאלט אלע הוצאות, און ער איז צוריק נתעשר געווארן.

האט דער שינאווער רב דערציילט די מעשה כדי מ׳זאל נישט מספר זיין אחרי מיטתן של תלמידי חכמים, אז ער האט געהערט זאגן אז מ׳מאכט אוועק וויל מ׳זהט אז ער איז געבליבן אן עושר, קיינער וויסט נישט דעם אמת וואס דארט האט זיך אפגעטון. דאס איז געווען ביי די חליצה.

*

בשעת די חליצה איז דארט געווען רבי מאטעלע הארנאסטייפלער ז"ל - אינמיטן די חליצה איז געווארן א שאלה, און עס איז געווארן א שטארקער דין ודברים, א משא ומתן של הלכה, עס איז דארט געזעסן א בית דין וואס האבן אנגעפירט מיט די חליצה, דער שינאווער רב אליינס איז דאך אויך דארט געווען, און מ׳האט זיך דארט מפלפל געווען. רבי מאטעלע איז אויך געזעסן דערבי און ער האט זיך גארנישט אנגערופן די גאנצע צייט.

נאך די חליצה פרעגט אים דער שינאווער רב - ער איז דאך אויך געווען זיין שוואגער – ׳פארוואס האסטו דיך גארנישט אנגערופן ביי די שאלה?׳. פרעגט אים רבי מאטעלע ׳וואס פארא שאלה?׳, וואונדערט ער זיך ׳וואס הייסט? ביסט דאך געזעסן דא? האסט נישט געזהן אינמיטן די חליצה איז מען געווען פארנומען מיט א שאלה?׳.

זאגט ער ׳ניין! איך וועל אויסזאגן דעם אמת, רבי נפתלי איז דא געשטאנען ביי די חליצה, איך האב אים געזהן, ער האט אזוי געלויכטן אז כ׳האב נישט געקענט אראפנעמען קיין אויג פון אים׳ ער האט נישט מיטגעהאלטן די גאנצע מעשה.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

---

27 עיין בס׳ דברי תורה-מונקאטש (מהדו"ג אות פ"ג) ששמע ממרן הק׳ משינאווא שבנו ז"ל נפטר בנפילת אפים במנחה, כי בטשערקאס אמרו תחנון גם במנחה, ועי"ש שמאריך לבאר למה במקומותינו אין אומרין תחנון במנחה.

28 עיי׳ בס׳ י"ג אורות (ח"א) שכשהקפיד עליו הרה"ק מרודניק אמר לו, כתיב בתהלים (לג, ט) הוא אמר ויהי, הקב"ה אמר שיהיה עושר, הוא צוה ויעמוד, הוא יכול לצוות עליו שיעמוד ויתעכב עשירותו, ומני אז נהפך עליו הגלגל.

29 וכדי להביא סימוכין לדבר זה מן הנכון לצטט כאן ד׳ הרה"ק מצאנז ז"ל (מובא בילקוט תפארת שלמה במדור מכתבי קודש) שכתב מכתב חריף לקהילת קשאנוב כשחסידי ראדאמסק חלקו על בנו הרה"ק מקשאנוב וכה כותב בתו"ד: ...ותזהירו את בעלי הריב שידעו שאין טוב המחלוקת ולא יבטחו כי הקדוש הרב מנוס להם, כי כן קבלתי, מה שתלמיד חכם אחד מעניש לא יוכל שום צדיק בעולם להסיר ממנו׳...